

Jobbstimulans inom ekonomiskt bistånd

En uppföljning

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovsmannens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. Publikationen kan också tas fram i alternativt format på begäran. Frågor om alternativa format skickas till alternativaformat@socialstyrelsen.se

ISBN 978-91-7555-358-0
Artikelnummer 2016-1-4

Publicerad www.socialstyrelsen.se, januari 2016

Förord

I denna rapport presenterar Socialstyrelsen sin uppföljning av reformen med en så kallad jobbstimulans inom verksamhetsområdet ekonomiskt bistånd.

Jobbstimulansen har funnits i drygt två år men det har saknats samlad kunskap om reformens tillämpning i praktiken. Socialstyrelsen har därför undersökt ett antal frågeställningar för att kunna ge en beskrivning av vilken betydelse jobbstimulansen har fått för biståndsmottagarna och för socialtjänstens arbete med ekonomiskt bistånd.

Syftet med denna rapport är att ge en lägesbeskrivning och ett kunskapsunderlag inom området ekonomiskt bistånd. Syftet med uppföljningen är således inte att ge svar på hur jobbstimulansen har påverkat det övergripande målet med reformen, dvs. att få fler personer i arbete och minska utanförskapet och därmed öka förmågan till självförsörjning. IFAU - Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering har fått regeringens uppdrag att utvärdera om jobbstimulansen medfört dessa effekter.

Undersökningen har genomförts av Anette Agenmark som också har skrivit rapporten. Ansvarig enhetschef har varit Beatrice Hopstadius.

Olivia Wigzell
Generaldirektör

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	7
Inledning	8
Ekonomiskt bistånd	8
Försörjningsproblem	9
Reformen	10
Tillämpning av beräkningsregeln	11
Så har uppföljningen gjorts	12
Resultat av uppföljningen	13
Svar på frågeställningar	13
I vilken omfattning har jobbstimulansen tillämpats?	14
Kommer reformen både kvinnor och män tillgodo?	15
Kommer reformen familjer med barn tillgodo?	15
Medför jobbstimulansen en inlåsningseffekt?	16
Bedöms jobbstimulansen bidra till att fler börjar arbeta eller utökar sin arbetstid jämfört med tidigare?	19
Jämförelse mellan 2012 och 2014	20
Uppstår det svårigheter i samband med tillämpningen?	21
Socialstyrelsens slutsatser	23
Referenser	25
Bilaga 1. Metodbeskrivning	27
Bilaga 2. Enkät om jobbstimulansen	31

Sammanfattning

Socialstyrelsen har genomfört en uppföljning av reformen med en jobbstimulans inom det ekonomiska biståndet som infördes den 1 juli 2013 genom en ny bestämmelse, 4 kap 1b § socialtjänstlagen (2001:453), SoL.

Syftet med jobbstimulansen var att minska marginaleffekten och göra det mer lönsamt att ta ett arbete eller att utöka sin arbetstid när man har ekonomiskt bistånd.

Jobbstimulansen är utformad som en särskild beräkningsregel som innebär att 25 procent av nettolönen under vissa förhållanden inte ska räknas med vid beräkningen av rätten till ekonomiskt bistånd.

Av uppföljningen framgår följande.

- Det är en låg andel biståndsmottagare, 1,8 procent, som fått del av jobbstimulansen.
- Av de hushåll som fått jobbstimulans fanns det barn i nära 60 procent av dessa. Av det totala antalet biståndshushåll med barn är det dock knappt 4 procent som fått jobbstimulans och därmed en högre disponibel inkomst.
- Jobbstimulansen fördelar sig relativt jämnt mellan kvinnor och män men kommer kvinnor tillgodo i något högre grad.
- Syftet med reformen är att stimulera till arbete. Konstruktionen av jobbstimulansen medför dock att en del hushåll fortsätter att ta emot försörjningsstöd trots att de har egna inkomster över försörjningsstödsnivån. Detta innebär en viss så kallad inlåsnings effekt i biståndssystemet vilket krockar med det övergripande självförsörjningsmålet.
- Majoriteten av kommunerna i undersökningen bedömer att jobbstimulansen inte har bidragit till att fler biståndsmottagare har börjat arbeta eller har utökat sin arbetstid. Denna bedömning får stöd av den jämförande registerbearbetning för 2012 respektive 2014 som Socialstyrelsens genomfört.
- Många kommuner anser att reglerna som styr jobbstimulansen gör tillämpningen komplicerad. Reformen har inneburit en ökad administration och fler kontroller vilket uppges konkurrera om socialsekreterarnas tid. En vanlig uppfattning är att resurserna i första hand behöver användas till att ge stöd till personer med försörjningsproblem för att de ska kunna bli självförsörjande.

Inledning

I denna rapport presenterar Socialstyrelsen en uppföljning av reformen med införandet av en jobbstimulans inom ekonomiskt bistånd. Socialstyrelsen har undersökt ett antal frågeställningar för att ge en beskrivning av vilken betydelse reformen med jobbstimulans har fått för biståndsmottagarna och för socialtjänstens arbete med ekonomiskt bistånd. Den grupp som främst ringas in i undersökningen är de biståndsmottagare som har inkomst av anställning men ändå ligger under nivån för försörjningsstödet.

Syftet med uppföljningen är således inte att ge svar på hur jobbstimulansen har påverkat det övergripande målet med reformen, dvs. att få fler personer i arbete och minska utanförskapet och därmed öka förmågan till självförsörjning. IFAU - Institutet för arbetsmarknads- och utbildnings-politisk utvärdering har fått regeringens uppdrag att utvärdera om jobbstimulansen medfört dessa effekter..

Rapporten inleds med en beskrivning av verksamhetsområdet ekonomiskt bistånd, försörjningsproblematik och reformens syfte och innehåll. Därefter redovisas resultaten av uppföljningen samt metod för insamling och bearbetning av underlaget.

Ekonomiskt bistånd

Ekonomiskt bistånd består av två delar, försörjningsstöd och stöd till livsföringen i övrigt. I den senare delen ingår andra nödvändiga utgifter vid sidan av försörjningen, som exempelvis kostnader för barnomsorg, läkarvård, medicin och tandvård. Utgångspunkten för biståndet är enligt 4 kap 1 § socialtjänstlagen, SoL, att tillförsäkra befolkningen en skälig levnadsnivå.

Skälig levnadsnivå innebär i praktiken en relativt låg ekonomisk standard jämfört med den standard människor med egen försörjning av arbete vanligtvis har. När utgifterna för boende, hushåll, hemförsäkring etc. är betalda har exempelvis en familj med 2 vuxna och 2 barn i lågstadieåldern totalt 11 630 kr per månad¹ att disponera för övriga utgifter inom försörjningsstödet ram.

4 kap 3 § SoL Försörjningsstöd lämnas för skäliga kostnader för

1. livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning, telefon och radio- och TV-avgift. (riksnorm)
2. boende, hushåll, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa.

En förutsättning för rätten till ekonomiskt bistånd är att behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. I detta ligger att i regel beaktas alla hushållets inkomster och tillgångar, med några undantag, vid beräkningen av ekonomiskt bistånd. Det ekonomiska biståndet är välfärdssystemens yttersta skyddsnät vars uppgift är att träda in tillfälligtvis vid korta perioder av försörjningsproblem (prop.

---

¹ Riksnorm 2015, 2 kap. 1 § socialtjänstförordningen (2001:937)

1996/97:124, ändring i socialtjänstlagen, s. 80-81). Försörjningsstödet har dock kommit att bli en långvarig försörjningskälla för vissa grupper[1]. Det gäller framförallt personer som inte tagit sig in på arbetsmarknaden och därför varken är kvalificerade för ersättningar från sjukförsäkringssystemet eller arbetslöshetssystemet.

I arbetet med ekonomiskt bistånd är enligt socialtjänstlagen (2001:453) socialtjänstens huvuduppgift att stödja personer med försörjningsproblem så att de kan klara sin varaktiga försörjning på egen hand. (prop. 1979/80:1 och prop. 1996/97:124) Den andra uppgiften är att ge ekonomiskt bistånd till dess att självförsörjningsmålet är uppnått.

Ur ett barnperspektiv är det särskilt viktigt att föräldrar med minderåriga barn får stöd och insatser för att snabbt komma ut på arbetsmarknaden. Vid långvarigt ekonomiskt bistånd måste familjen klara sig på relativt lite pengar som inte medger några utgifter utöver det nödvändigaste. Att som barn växa upp i en familj som behöver försörjningsstöd en längre tid medför en ekonomisk utsatthet som kan vara svår för barnet och som kan innebära att barnet får avstå från sådant som är normalt för andra barn.

Det är kommunernas socialnämnder som ansvarar för ekonomiskt bistånd och stöd till personer som bor och vistas i kommunen.

Försörjningsproblem

Försörjningsproblem är det vanligaste skälet till att människor kommer i kontakt med socialtjänsten. En tredjedel av dessa är barn som lever i familjer som inte klarar försörjningen på egen hand. De vanligaste orsakerna är att föräldrarna är arbetslösa, är sjuka eller är ensamstående. I vissa fall förekommer också andra sociala problem som man behöver komma tillrätta med.

Skälen till att människor behöver ekonomiskt bistånd är både strukturella och individuella. Individuella faktorer är bland annat ålder, utbildningsnivå, vistelsetid i Sverige samt fysisk och psykisk ohälsa. Hur stor andel av befolkningen som har svårt att klara sin försörjning på egen hand påverkas även av flera samverkande strukturella faktorer som konjunkurläget och tillgången på arbete, utformningen av trygghetssystemen, flyktmottagandet samt inkomst- och kostnadsutvecklingen. [2] [3] [4] [5]

Arbetslöshet är vanligaste försörjningshindret

Under 2014 fick 227 000 hushåll ekonomiskt bistånd någon gång under året. Det motsvarar 5,6 procent av alla hushåll i befolkningen. I hushållen ingick totalt 411 000 personer, vilket utgör 4,2 procent av landets befolkning. Av dessa var 271 000 vuxna, varav 130 000 kvinnor och 141 000 män, och 140 000 var barn.[6]

Bland de vuxna biståndsmottagarna var det vanligast förekommande försörjningshindret relaterat till arbetslöshet. 124 000 personer (49 procent av biståndsmottagarna) hade denna registrering under 2014. [7]. Nästan alla som har behov av försörjningsstöd saknar ett arbete men för att registreras som ”arbetslös” ska personen uppfylla vissa kriterier. Personen ska vara arbetsför, d.v.s. ha arbetsförmåga på hel eller deltid, samt stå till arbetsmarknadens förfogande. Det ska inte finnas andra betydande svårigheter som personen behöver komma

tillrätta med innan ett arbete kan bli aktuellt. Försörjningshindret ”arbetslös” inkluderar även nyanlända flyktingar som omfattas av Lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare men som behöver ekonomiskt bistånd i avvaktan på, eller på grund av otillräcklig etableringsersättning. [8]

Reformen

I budgetpropositionen för 2012 (prop. 2011/12:1) aviserade regeringen att den avsåg att förändra beräkningen av försörjningsstöd så att endast en del av arbetsinkomsten skulle påverka bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd. Syftet med förändringen var att minska marginaleffekterna vid arbete. Det skulle bli mer lönsamt för biståndsmottagare att ta tillfälliga jobb och utöka sin arbetstid, en s.k. jobbstimulans. Det övergripande målet som angavs var att få fler personer i arbete och minska utanförskapet och därmed öka förmågan till självförsörjning.

I den följande departementspromemorian Jobbstimulans inom det ekonomiska biståndet m.m. (Ds 2012:26) föreslogs att den som fått försörjningsstöd under 6 månader och har inkomster av anställning därefter under 2 år, om han eller hon har behov av ekonomiskt bistånd, ska ha rätt till bistånd beräknat med utgångspunkt från 75 procent av dessa inkomster, en s.k. jobbstimulans. I promemorian konstateras att den föreslagna jobbstimulansen innebär en delvis förändrad syn på det ekonomiska biståndet som det yttersta skydds nätet och att effekterna av en sådan förändring bör bli föremål för uppföljning och utvärdering.

I propositionen Jobbstimulans inom det ekonomiska biståndet (Prop. 2012/12:94) föreslår regeringen ändringar i socialtjänstlagen (2001:453) i syfte att stärka möjligheterna för personer med ekonomiskt bistånd att försörja sig själva genom arbete. Förslaget överensstämmer i huvudsak med förslaget i promemorian. Syftet med jobbstimulansen är enligt regeringen att det ska löna sig att ta ett arbete eller att utöka sin arbetstid när man får ekonomiskt bistånd. I regel beaktas all inkomst vid prövningen av ekonomiskt bistånd men jobbstimulansen innebär att socialnämnden ska göra undantag från denna princip i vissa fall. Jobbstimulansen riktar sig till enskilda som har arbetsförmåga. Den är utformad som en särskild beräkningsregel som innebär att 25 procent av nettoinkomst av anställning under vissa förhållanden inte ska beaktas vid prövningen av ekonomiskt bistånd.

En ny paragraf om den särskilda beräkningsregeln infördes i socialtjänstlagen och började gälla den 1 juli 2013.

4 kap 1b § SoL För den som har fått försörjningsstöd under sex månader i följd ska 25 procent av inkomsterna av anställning inte beaktas vid bedömningen av rätten till bistånd enligt 1 § (särskild beräkningsregel). Den särskilda beräkningsregeln gäller under två år. Därefter måste kravet på att försörjningsstöd ska ha lämnats under sex månader i följd uppfyllas på nytt för att den särskilda beräkningsregeln ska gälla igen. Den särskilda beräkningsregeln gäller inte inkomster som anges i 1 a §. Lag (2013:421).

Tillämpning av beräkningsregeln

Jobbstimulansen är personlig och den särskilda beräkningsregeln gäller för den eller dem i hushållet som uppfyller förutsättningarna. Jobbstimulansen i form av den särskilda beräkningsregeln gäller i 24 månader och tiden ska vara sammanhängande (stimulansperiod). Tvåårsperioden med möjlighet till jobbstimulans börjar när den enskilde fått försörjningsstöd sex månader i följd (kvalificeringsperiod). Det har ingen betydelse om personen vid den tidpunkten har inkomst av anställning eller inte.

När en enskild uppger arbetsinkomster behöver socialnämnden kontrollera om den enskilde är berättigad till jobbstimulansen. Det innebär kontroll av om den enskilde fram till den tidpunkten har fått försörjningsstöd sex månader i följd i den egna kommunen och/eller i en tidigare kommun.

Under tvåårsperioden ska beräkningsregeln användas de månader som den biståndssökande har inkomst av anställning. Även om den enskilde är självförsörjande under någon del av tvåårsperioden löper tiden för jobbstimulansen på under den påbörjade tvåårsperioden. Om den enskilde efter tvåårsperioden åter får försörjningsstöd sex månader i följd gäller jobbstimulansen och den särskilda beräkningsregeln därefter på nytt.

Om den enskilde flyttar till en ny kommun under pågående period med jobbstimulans omfattas han eller hon fortfarande av den särskilda beräkningsregeln.

Den särskilda beräkningsregeln innebär att under perioden av jobbstimulans ska 25 % av den enskildes nettoinkomst av arbete inte beaktas vid bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd. Det gäller både då den enskilde får eller har arbete och då arbetsinkomsten ökar. Jobbstimulansen ska dras av innan socialnämnden gör normberäkning för hushållet. Den särskilda beräkningsregeln gäller endast för inkomst av anställning.

Jobbstimulansen innebär endast en särskild beräkningsregel och ska inte föranleda något särskilt beslut. Om den enskilde har oregelbundna inkomster måste socialnämndens beräkning anpassas efter det.

Jobbstimulansen innebär att det skapas ett utrymme för den enskilde att öka sin konsumtion eller att spara en del av sin inkomst. Om den enskilde väljer att spara inkomsten ska det inte påverka rätten till ekonomiskt bistånd under den tvåårsperiod som den särskilda beräkningsregeln gäller. Om den enskilde efter tvåårsperioden åter behöver ekonomiskt bistånd ska behovet bedömas på vanligt sätt, dvs. utan hänsyn till den särskilda beräkningsregeln. [9]

Så har uppföljningen gjorts

Frågeställningar

Socialstyrelsens har undersökt ett antal frågeställningar för att kunna belysa

- I vilken omfattning jobbstimulansen är tillämplig.
- Om jobbstimulansen kommer både kvinnor och män tillgodo.
- I vilken omfattning reformen kommer familjer med barn tillgodo.
- Om den särskilda beräkningsregeln medför inlåsning i systemet, d.v.s. omfattningen av hushåll med inkomster över försörjningsstödsnivån som har rätt till fortsatt bistånd.
- Om socialtjänsten bedömer att fler biståndsmottagare har börjat arbeta eller har utökat sin arbetstid till följd av jobbstimulansen.
- Om socialtjänsten anser att det finns svårigheter i samband med tillämpningen av den nya regeln om jobbstimulans.
- Om det finns en mätbar skillnad i biståndsmönster mellan åren 2012 och 2014, d.v.s. året innan reformen infördes och första helåret efter införandet. Det biståndsmönster som avses är individer övergått från försörjningshinder ”arbetslös” till ”otillräcklig inkomst av arbete på hel- eller deltid”

Uppgiftsinsamling och bearbetning

Socialstyrelsen har samlat in uppgifter genom en enkät till samtliga kommuner och stadsdelarna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Svarsfrekvensen på enkäten var 69 procent. Se enkäten i bilaga 2.

Jobbstimulansen innebär endast att en särskild beräkningsregel tillämpas och föranleder inte något särskilt beslut som registreras. Det medför att få kommuner har möjlighet att hämta uppgifter om antalet personer med jobbstimulans från sina verksamhetssystem. Undersökningen av omfattningen har därför genomförts genom att socialtjänsten manuellt har räknat antalet individer med jobbstimulans som handlagts gällande försörjningsstöd för juni 2015. Beräkningar har därefter gjorts med hjälp av Socialstyrelsens månadsstatistik över ekonomiskt bistånd avseende juni 2015 för de kommuner och stadsdelar som lämnat användbart underlag i enkäten. (218 av 316 st.).

När det gäller de resterande uppgifterna bygger dessa på svar från de 165 kommuner och stadsdelar som uppgivit att de haft ärenden där jobbstimulans förekommit för juni 2015.

För att undersöka eventuella skillnader i biståndsmönster mellan åren 2012 och 2014 har Socialstyrelsen genomfört en jämförande registerkörning för respektive år.

För en mer utförlig information om undersökningen, se bilaga 1- Metodbeskrivning.

Resultat av uppföljningen

I detta avsnitt redovisar Socialstyrelsen svaren på de frågeställningar som varit utgångspunkten för uppföljningen. Vi har gjort uppföljningen för att få kunskap om vilken betydelse reformen med jobbstimulans har fått för biståndsmottagarna och socialtjänstens arbete med ekonomiskt bistånd.

Jobbstimulansen är personlig och riktar sig till biståndsmottagare som är arbetslösa och har arbetsförmåga. Syftet med reformen var att minska margina-leffekterna vid arbete. Det skulle bli mer lönsamt för biståndsmottagare att ta tillfälliga jobb och utöka sin arbetstid. Den grupp som ringas in i undersökningen är de biståndsmottagare och biståndshushåll som har otillräcklig inkomst av anställning och har behov av kompletterande försörjningsstöd, dvs. den grupp som kan komma ifråga för jobbstimulansen. Personer och hushåll som genom arbete har blivit självförsörjande och lämnat systemet ingår inte i uppföljningen.

Undersökningen belyser även socialtjänstens bedömning av om jobbstimulansen påverkat fler biståndsmottagare att börja arbeta eller utöka sin arbetstid jämfört med tidigare samt verksamheternas erfarenheter av att hantera handläggningen i enlighet med den nya lagparagrafen.

Uppföljningen ger alltså inte svar på hur jobbstimulansen har påverkat det övergripande målet med reformen, dvs. att få fler personer i arbete och minska utanförskapet och därmed öka förmågan till självförsörjning. IFAU - Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering har fått regeringens uppdrag att utvärdera effekterna av jobbstimulansen när det gäller självförsörjningsmålet.

Svar på frågeställningar

För att belysa i vilken grad biståndsmottagare har kommit i åtnjutande av jobbstimulansen har mängden individer och hushåll där den särskilda beräkningsregeln har tillämpats undersökts. Resultaten baseras på förhållandena i juni 2015 i de kommuner och stadsdelar som lämnat underlag genom Socialstyrelsens enkät. I redovisningen benämns dessa som ”mätkommuner”.

Mätkommunerna representerar 75 procent av landets totala antal vuxna biståndsmottagare i juni 2015.

Tabell 1. Biståndsmottagare¹ i juni 2015 fördelat på kvinnor och män.

Antal

	Kvinnor	Män	Totalt
Riket	76 000	79 000	155 000
Mätkommuner ²	56 000	57 000	117 000*

*Kvinnor och män summerar inte till totalt då uppgifter på kön saknas för resterande
Källa: Socialstyrelsens månadsstatistik över ekonomiskt bistånd, juni 2015.

¹ 18 år och äldre exkl. hemmavarande skolorungdom 18-20 år

² 218 av 316 kommuner och stadsdelar

I vilken omfattning har jobbstimulansen tillämpats?

Målgruppen för jobbstimulansen är personer som har arbetsförmåga. I tabellen nedan redovisas hur många dessa personer är i mätkommunerna och hur många personer som fått jobbstimulans, dvs. där den särskilda beräkningsregeln har använts.

Tabell 2. Antal biståndsmottagare i målgruppen¹ och biståndsmottagare med jobbstimulans i juni 2015 fördelat på kvinnor och män.

Antal

	Kvinnor	Män	Totalt
Målgruppen	27 182	30 422	59 171*
Med jobbstimulans	1002	1033	2136

*Kvinnor och män summerar inte till totalt då uppgifter på kön saknas för resterande

Källa: Socialstyrelsens enkät juni 2015, Socialstyrelsens månadsstatistik över ekonomiskt bistånd, juni 2015.

Det totala antalet personer som fått jobbstimulans i juni 2015 är 2136 st. Av mätkommunerna har 25 procent angett att de inte har haft någon person alls som fått jobbstimulans.

Tabell 3. Andel biståndsmottagare med jobbstimulans av målgruppen¹ och andel av samtliga biståndsmottagare² i juni 2015 fördelat på kvinnor och män.

Procent

Jobbstimulans	Kvinnor	Män	Totalt
Andel av målgruppen	3,7	3,4	3,6
Andel av samtliga	1,8	1,8	1,8

Källa: Socialstyrelsens enkät juni 2015, Socialstyrelsens månadsstatistik över ekonomiskt bistånd, juni 2015.

Undersökningen visar att det är en låg andel biståndsmottagare, 1,8 procent, som fått del av jobbstimulansen. Den högsta andelen, 2,3 procent, återfinns i kommungruppen större städer och den lägsta, 1,4 procent, i storstäderna.

Tabell 4. Jobbstimulansens fördelning på kommungrupper

Biståndsmottagare

Kommungrupper efter invånarantal	Antal biståndsmottagare med jobbstimulans	Andel av samtliga biståndsmottagare ²
0–15 tusen invånare	160	1,5 %
15–30 tusen invånare	234	2,1 %
30–70 tusen invånare	373	2,0 %
70–200 tusen invånare	799	2,3 %
200 tusen eller fler invånare*	570	1,4 %
Riket	2136	1,8 %

* Stockholm (14 stadsdelar), Göteborg (10 stadsdelar), Malmö (5 stadsdelar) samt Uppsala

Källa: Socialstyrelsens enkät juni 2015, Socialstyrelsens månadsstatistik över ekonomiskt bistånd, juni 2015.

¹ 18 år och äldre exkl. hemmavarande skolungdom 18-20 år med försörjningshinder arbetslös/språkhinder i mätkommunerna

² 18 år och äldre exkl. hemmavarande skolungdom 18-20 år, samtliga försörjningshinder i mätkommunerna

Hushåll med jobbstimulans

Rätten till jobbstimulans är personlig vilket innebär att i ett hushåll med två vuxna biståndsmottagare¹ kan antingen en eller båda omfattas av beräkningsregeln. Därför har även biståndshushåll med jobbstimulans undersökts.

När det gäller hushåll representerar mätkommunerna 80 procent av landets totala antal biståndshushåll i juni 2015.

Tabell 5. Hushåll med jobbstimulans (JS) i juni 2015

	Antal biståndshushåll totalt	Antal biståndshushåll med JS	Andel biståndshushåll med JS
Riket	123 000	–	–
Mätkommuner ²	99 000	1 934	2 %

Källa: Socialstyrelsens enkät juni 2015, Socialstyrelsens månadsstatistik över ekonomiskt bistånd, juni 2015.

Undersökningen visar att det även är en låg andel biståndshushåll, 2,0 procent, som fått del av jobbstimulansen. Fördelningen på kommungrupper är densamma som för andelen biståndsmottagare. Den högsta andelen, 2,3 procent, återfinns i kommungruppen större städer och den lägsta, 1,5 procent, i storstäderna.

Tabell 6. Jobbstimulansens fördelning på kommungrupper

Biståndshushåll

Kommungrupper efter invånarantal	Antal hushåll med jobbstimulans	Andel av samtliga biståndshushåll ²
0–15 tusen invånare	156	1,7 %
15–30 tusen invånare	217	2,3 %
30–70 tusen invånare	305	1,9 %
70–200 tusen invånare	727	2,5 %
200 tusen eller fler invånare*	529	1,5 %
Riket	1934	2,0 %

* Stockholm (14 stadsdelar), Göteborg (10 stadsdelar), Malmö (5 stadsdelar) samt Uppsala

Källa: Socialstyrelsens enkät juni 2015, Socialstyrelsens månadsstatistik över ekonomiskt bistånd, juni 2015.

Kommer reformen både kvinnor och män tillgodo?

Av Tabell 3 framgår att jobbstimulansen fördelar sig jämnt mellan kvinnor och män när det gäller samtliga biståndsmottagare i riket. När det gäller den primära målgruppen för reformen kommer den kvinnor tillgodo i något större omfattning.

Kommer reformen familjer med barn tillgodo?

I omkring en tredjedel av biståndshushållen i landet finns det barn och cirka en tredjedel av alla som får del av ekonomiskt bistånd är barn. Socialstyrelsen har därför undersökt i vilken utsträckning jobbstimulansen påverkat hushåll med barn.

¹ 18 år och äldre exkl. hemmavarande skolungdom

² I mätkommunerna, 218 av 316 kommuner och stadsdelar

Tabell 7. Barnhushåll med jobbstimulans (JS) i juni 2015

Antal biståndshushåll med JS	Antal barnhushåll med JS	Andel barnhushåll av biståndshushåll med JS	Andel barnhushåll med JS av totala antalet barnhushåll ¹
1 934	1148	59,4 %	3,7 %

Källa: Socialstyrelsens enkät juni 2015, Socialstyrelsens månadsstatistik över ekonomiskt bistånd, juni 2015.

Av hushållen som fått jobbstimulans finns det barn i nära 60 procent. Av det totala antalet biståndshushåll med barn är det dock knappt 4 procent som omfattas av jobbstimulansen.

Medför jobbstimulansen en inlåsningsseffekt?

Med så kallad inlåsningsseffekt menas i detta sammanhang att ett hushåll som egentligen är självförsörjande blir kvar i biståndssystemet på grund av att regeln om jobbstimulans i 4 kap 1b § SoL tillämpas. Jobbstimulansen är utformad som en särskild beräkningsregel som innebär att 25 procent av nettoinkomst av anställning under vissa förhållanden inte ska beaktas vid prövningen av ekonomiskt bistånd. Socialstyrelsen har undersökt om det finns hushåll med försörjningsstöd som omfattas av den särskilda beräkningsregeln, som skulle ha varit självförsörjande om 100 procent av nettoinkomsten från anställning hade beaktats vid normberäkningen.

Tabell 8. Hushåll som skulle vara självförsörjande² utan jobbstimulans (JS) i juni 2015

Antal biståndshushåll med JS	Antal hushåll som skulle vara självförsörjande utan JS	Andel som skulle vara självförsörjande utan JS, av biståndshushåll med JS	Andel som skulle vara självförsörjande utan JS, av totala antalet biståndshushåll ¹
1 934	333	18,2 %	0,4 %

Källa: Socialstyrelsens enkät juni 2015, Socialstyrelsens månadsstatistik över ekonomiskt bistånd, juni 2015.

Av hushållen som fått jobbstimulans skulle nära vart femte, 18,2 procent, vara självförsörjande utan jobbstimulans enligt 4 kap 1b § SoL och sannolikt avslutade för ekonomiskt bistånd. I relation till samtliga biståndshushåll är siffran 0,4 procent.

¹ I mätkommunerna, 218 av 316 kommuner och stadsdelar

² Med självförsörjande menas att hushållet har inkomster som överstiger nivån för försörjningsstöd

Beräkningsregelns utfall vid olika nivåer på nettolön

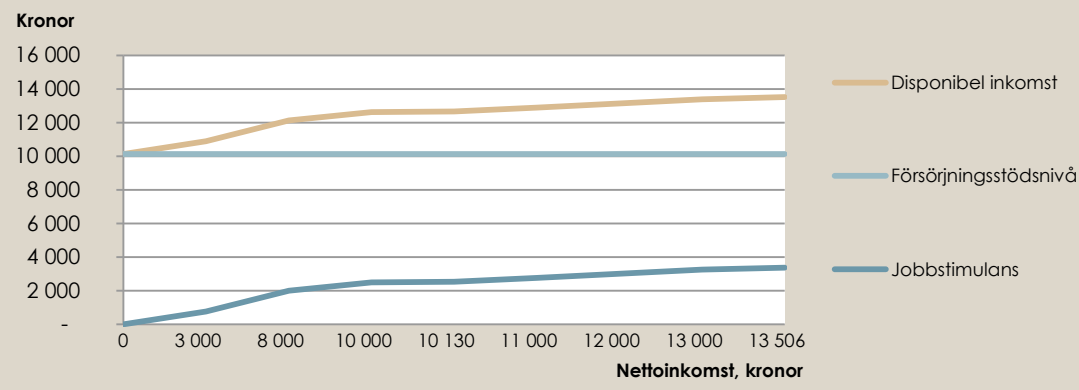
Tabell 9. Beräkningsexempel, jobbstimulans och disponibel inkomst vid olika nettolön av anställning, ensamstående utan barn

Behovsposter försörjningsstöd	Belopp ensamstående utan barn, kr							
Riksnorm 2015	3 880	3 880	3 880	3 880	3 880	3 880	3 880	3 880
Hyra*	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Hushållsel*	300	300	300	300	300	300	300	300
Hemförsäkring*	150	150	150	150	150	150	150	150
Arbetsresor*	800	800	800	800	800	800	800	800
Fackavgift/A-kassa*	0	0	0	0	0	0	0	0
Summa skälig levnadsnivå	10 130	10 130	10 130	10 130	10 130	10 130	10 130	10 130
Beräkning								
Inkomst - nettolön	0	3 000	8 000	10 000	10 130	11 000	13 000	13 506
75 % av nettolön (räknas)	0	2 250	6 000	7 500	7 598	8 250	9 750	10 130
25 % av nettolön (räknas ej)	0	750	2 000	2 500	2 533	2 750	3 250	3 377
Behov av försörjningsstöd	10 130	7 880	4 130	2 630	2 533	1 880	380	1
Jobbstimulans	0	750	2 000	2 500	2 533	2 750	3 250	3 377
Disponibel inkomst	10 130	10 880	12 130	12 630	12 663	12 880	13 380	13 507
Inlåsningsseffekt								
0 eller negativt värde innebär inlåsnings (Behovet av försörjningsstöd är mindre eller lika med 25 % av nettoinkomsten)		7 130	2 130	130	0	- 870	-2870	-3376

*Beloppen är uppskattade exempel

Socialstyrelsens exempel visar att den disponibla inkomsten som ska vara uppnådd innan rätt till försörjningsstöd upphör kan variera från 10 130 kr som är den vanliga försörjningsstödsnivån i exempel-fallet, till 13 507 kr per månad vid jobbstimulans. Det innebär som mest en skillnad i ekonomisk standard för olika biståndshushåll på 3 377 kr per månad. Den så kallade inlåsningsseffekten, dvs. hushållet blir kvar i biståndssystemet på grund av att jobbstimulansen tillämpas, inträder så snart hushållet får en nettoinkomst på samma belopp som försörjningsstödsnivån som i detta fall är 10 130 kr.

Diagram 1. Jobbstimulans och disponibel inkomst vid olika nettolön av anställning, ensamstående utan barn

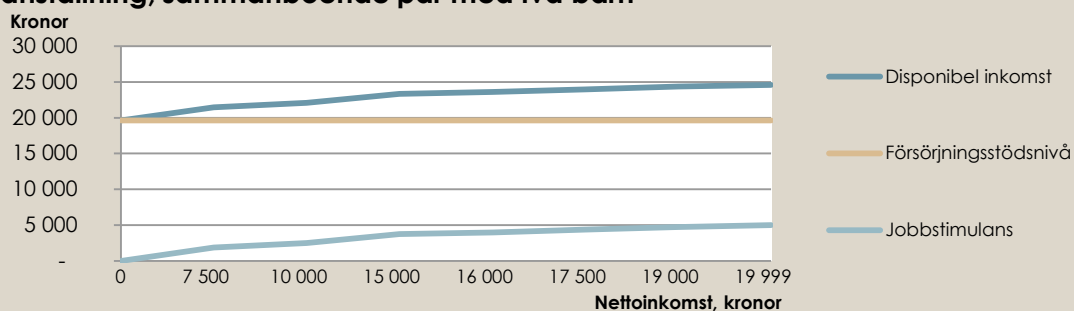
Tabell 10. Beräkningsexempel, jobbstimulans vid olika nettolön av anställning, sammanboende par med 2 barn

Behovsposter försörjningsstöd	Belopp sammanboende par med 2 barn (5 och 10 år), kr							
Riksnorm 2015	11 200	11 200	11 200	11 200	11 200	11 200	11 200	11 200
Hyra*	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000
Hushållsel*	400	400	400	400	400	400	400	400
Hemförsäkring*	250	250	250	250	250	250	250	250
Arbetsresor*	1 600	1 600	1 600	1 600	1 600	1 600	1 600	1 600
Fackavgift/A-kassa*	150	150	150	150	150	150	150	150
Summa skälig levnadsnivå	19 600	19 600	19 600	19 600	19 600	19 600	19 600	19 600
– Inkomst barn- + bobidrag	4 600	4 600	4 600	4 600	4 600	4 600	4 600	4 600
Kvarstående summa	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000
Beräkning								
Inkomst - nettolön	0	7 500	10 000	15 000	16 000	17 500	19 000	19 999
75 % av nettolön (räknas)	0	5 625	7 500	11 250	12 000	13 125	14 250	14 999
25 % av nettolön (räknas ej)	0	1 875	2 500	3 750	4 000	4 375	4 750	5 000
Behov av försörjningsstöd	15 000	9 375	7 500	3 750	3 000	1 875	750	1
Jobbstimulans	0	1 875	2 500	3 750	4 000	4 375	4 750	5 000
Disponibel inkomst	19 600	21 475	22 100	23 350	23 600	23 975	24 350	24 600
Inläsningseffekt								
0 eller negativt värde innebär inläsning (Behovet av försörjningsstöd är mindre eller lika med 25 % av nettoinkomsten)		7 500	5 000	0	-1 000	-2 500	-4 000	-4 999

*Beloppen är uppskattade exempel

Exemplet i tabellen ovan rör ett sammanboende par med två barn. Hushållet har egna inkomster i form av barnbidrag och bostadsbidrag som reducerar behovet av försörjningsstöd med 4 600 kr per månad. Utan jobbstimulans skulle hushållet bli självförsörjande med en nettoinkomst på 15 000 kr. Jobbstimulansen innebär att hushållet i teorin inte anses vara självförsörjande förrän nettoinkomsten av lön uppgår till 20 000 kr. Den disponibla inkomst som ska uppnås innan behovet anses vara tillgodosett kan alltså variera från 19 600 kr som är den vanliga försörjningsstödsnivån i exempelfallet, till 24 600 kr per månad vid jobbstimulans. Det innebär en möjlig skillnad i ekonomisk standard på 4 999 kr per månad mellan olika biståndshushåll.

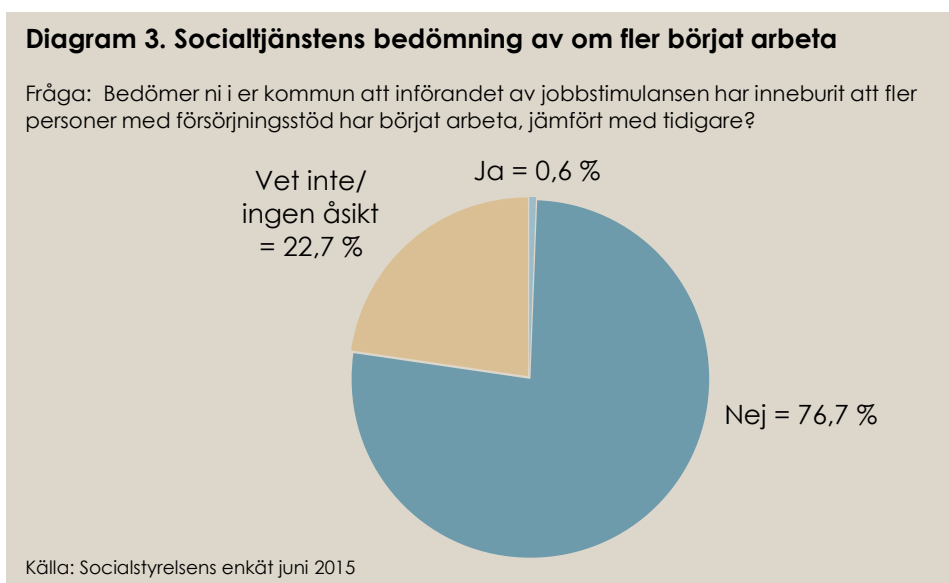
Diagram 2. Jobbstimulans och disponibel inkomst vid olika nettolön av anställning, sammanboende par med två barn

Bedöms jobbstimulansen bidra till att fler börjar arbeta eller utökar sin arbetstid jämfört med tidigare?

Syftet med jobbstimulansen är enligt regeringen att det ska löna sig att ta ett arbete eller att utöka sin arbetstid när man får ekonomiskt bistånd. I regel beaktas all inkomst vid prövningen av ekonomiskt bistånd men jobbstimulansen innebär att socialnämnden ska göra undantag från denna princip.

Socialstyrelsen har frågat socialtjänsten¹ om de bedömer att fler biståndsmottagare har börjat arbeta eller har utökat sin arbetstid på grund av att jobbstimulansen gör det mer lönande än tidigare om man har ekonomiskt bistånd.

En (1) kommun bedömer att införandet av jobbstimulansen har inneburit att fler personer med försörjningsstöd har börjat arbeta och uppger att några personer med försörjningsstöd har uttryckt att det känns mer lönande att jobba extra.

Nära en fjärdedel av kommunerna kan inte göra en bedömning bl. a på grund av att de har haft få hushåll som innefattats av jobbstimulansen och underlaget är för litet för att det ska kunna analyseras.

En stor majoritet, 76,7 procent, bedömer att jobbstimulansen inte har medfört att fler biståndsmottagare har börjat arbeta. Följande kommentarer har lämnats i anslutning till svaret:

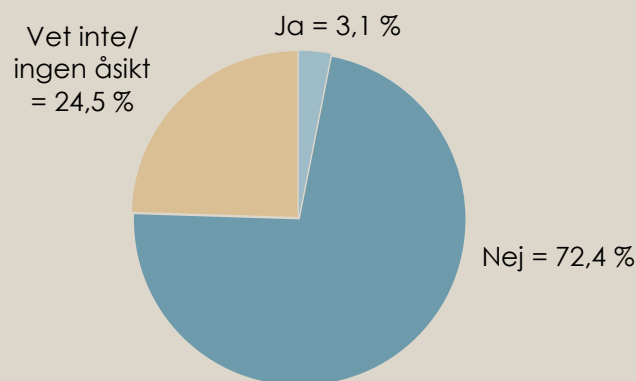
- Leder snarare till inlåsning.
- Tvärt om.
- Vi har tidigare följt upp antalet ärenden med jobbstimulans och då konstaterat att det är få ärenden, onödigt mycket administration för ärenden som skulle ha varit självförsörjande om inte denna regel funnits. Bedömningen är att det inte har någon effekt på att öka stimulansen att arbeta.
- Vi har få som har arbetsförmåga, de flesta är sjuka, under utredning och de som får jobb söker ekonomiskt bistånd tillfälligt.

¹ I de 165 kommuner som uppgett att de har haft någon som fått jobbstimulans i juni 2015.

- I ca 15 % av de ärenden som har *kvalificerat* sig för jobbstimulans används de facto beräkningsregeln då de resterande ej har någon inkomst av lön.
- Nej tvärt om! personer har blivit "inlåsta" i förlängt försörjningsstöd, som annars skulle vara självförsörjande.
- Flera kvar i försörjningsstöd
- Efter samtal med handläggare och chefer så är bedömningen samstämmig; Det är inte på grund av jobbstimulansen som folk börjar arbeta. Snarare finns en effekt där hushåll skulle bli självförsörjande om inte jobbstimulansen fanns.

Diagram 4. Socialtjänstens bedömning av om fler utökat sin arbetstid

Fråga: Bedömer ni i er kommun att införandet av jobbstimulansen har inneburit att fler personer med försörjningsstöd har utökat sin arbetstid, jämfört med tidigare?

Källa: Socialstyrelsens enkät juni 2015

En något större andel kommuner bedömer att jobbstimulansen medfört att fler biståndsmottagare har *utökat sin arbetstid* jämfört med om de har *börjat arbeta*, och uppger att personer i större utsträckning exempelvis har tagit timanställningar.

Majoriteten bedömer att införandet av jobbstimulansen inte har inneburit att fler personer med försörjningsstöd har utökat sin arbetstid, jämfört med tidigare. Följande kommentarer har lämnats i anslutning till svaret:

- Inte som regel, men vi har exempel på att personer med timanställning har arbetat mer eftersom de får behålla en del av sin inkomst. Dock är detta endast undantag och inte regel. De flesta har det inte gjort någon skillnad för.
- Det är inte individerna som väljer lägre sysselsättning. Det är arbetsgivare som inte kunnat ge mer arbete. Svårplacerad arbetskraft.

Jämförelse mellan 2012 och 2014

Syftet med reformen var att minska marginaleffekterna vid arbete. Det skulle bli mer lönsamt för biståndsmottagare att ta tillfälliga jobb och utöka sin arbetstid.

Socialstyrelsen jämfört biståndsmönstren året innan respektive året efter reformens införande den 1 juli 2013. Vi har jämfört arbetslösa biståndsmottagare som har börjat arbeta men som inte blivit självförsörjande, dvs. den grupp som kan komma ifråga för jobbstimulansen om förutsättningarna i övrigt, som exempelvis kvalificeringstiden, är uppfyllda.

Tabell 11. Jämförelse mellan 2012 och 2014

Biståndsmottagare¹ som under respektive år har övergått från försörjningshinder "arbetslös" till "otillräcklig inkomst av arbete på hel- eller deltid", antal och andel.

	Antal biståndsmottagare under året	Antal biståndsmottagare med övergång till otillräcklig inkomst	Andel biståndsmottagare med övergång till otillräcklig inkomst
2012	247 395	15 598	6,30 %
2014	254 701	15 757	6,19 %

Källa: Socialstyrelsens statistik över försörjningshinder 2012 resp. 2014.

Registerbearbetningen visar att andelen biståndsmottagare som har övergått från försörjningshinder "arbetslös" till "otillräcklig inkomst av arbete på hel- eller deltid har minskat med 0,11 procentenheter efter jobbstimulansens införande.

Antalet som kan komma ifråga för jobbstimulanen 2014 är något fler än 2012 men det är även det totala antalet biståndsmottagare. Resultatet tyder alltså på att jobbstimulansen inte medfört den förändring som kanske kunde förväntas. Det bör dock noteras att resultatet inte säger något om hur många biståndsmottagare som övergått från arbetslöshet till självförsörjning genom arbete, dvs. som har kunnat lämna biståndssystemet respektive år.

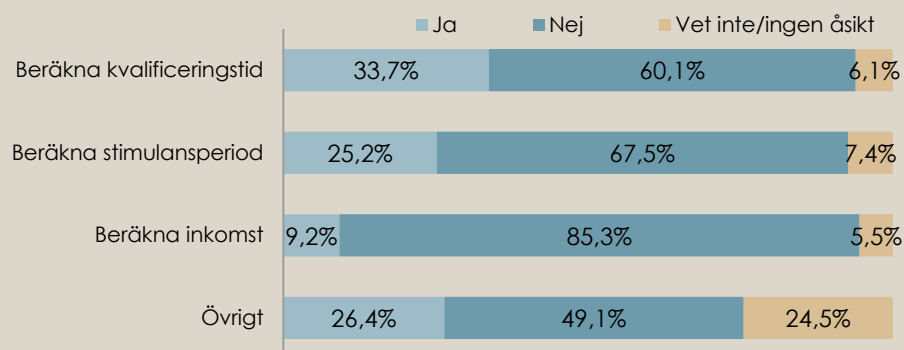
Uppstår det svårigheter i samband med tillämpningen?

En rättsäker handläggning av ärenden rörande ekonomiskt bistånd innebär en omfattande administration. För att kunna bedöma om förutsättningar för rätt till bistånd är uppfyllda krävs noggranna utredningar, kontroller och dokumentation [10] [11].

Vi har därför undersökt om socialtjänsten bedömer att reformen har medfört några svårigheter i handlägningsprocessen.

Diagram 5. Socialtjänstens bedömning av eventuella svårigheter

Fråga: Bedömer ni i er kommun att tillämpningen av jobbstimulansen har inneburit svårigheter enligt nedan?

Källa: Socialstyrelsens enkät juni 2015

¹ 18 år och äldre exkl. hemmavarande skolungdom

En tredjedel av kommunerna uppger svårigheter när det gäller att beräkna kvalificeringstiden på sex sammanhängande månader med försörjningsstöd. En fjärdedel uppger svårigheter i samband med beräkning av stimulansperioden på 24 månader, d.v.s. perioden då beräkningsregeln ska tillämpas.

I var tionde kommun har inkomstberäkningen inneburit svårigheter och drygt var fjärde kommun anger därutöver andra svårigheter i samband med tillämpningen.

I anslutning till frågan har drygt 50 kommuner lämnat kommentarer. En vanlig kommentar är att jobbstimulansen har inneburit en ökad administration vilket konkurrerar om socialsekreterarnas tid med att stödja försörjningsstödmottagarna till egen försörjning. Regeln uppfattas som krånglig och otydligt och det är svårt att förklara reglerna kring jobbstimulans för klienterna.

Många kommuner tar upp att det blir en inlåsningseffekt i vissa ärenden som medför ytterligare ökad administration och förlänger enskildas bidragsberoende.

När det gäller kvalificeringstiden anser många att den är svår att uppmärksamma och utreda. Framförallt beskrivs att det är svårt att veta hur länge en person haft försörjningsstöd i andra kommuner och att hålla kontroll på om en person en månad inte erhåller försörjningsstöd och kvalificeringstiden ska börja om på nytt. Socialsekreteraren måste även hålla reda på var i en period en klient befinner sig när denne får ett arbete. Man måste räkna ut i vilken cykel, dvs. kvalificerings- eller stimulansperiod, en person är i.

Några kommuner beskriver svårigheter med beräkningen vid ansökan om bistånd utöver försörjningsstöd eftersom många har s.k. normöverskott i och med beräkningsregeln.

Socialtjänsten har även framfört svårigheter av annan karaktär med jobbstimulansen. Dessa relaterar mer till hur de anser att jobbstimulansen kan påverka synsättet på systemets legitimitet, på biståndsmottagare och arbetet med ekonomiskt bistånd. Nedan återges citat från fyra olika kommuner som beskriver detta.

Att parallellt hävda att försörjningsstöd är sista skydds nätet och att alla inkomster ska medräknas vad gäller försäkringar, skadestånd etc. med att samtidigt undanta viss lön gör arbetet svårt ur ett begriplighets- och meningsfullhets perspektiv.

Att personer som annars skulle ha blivit självförsörjande "tvingas" kvar i bidragsberoende. Det motverkar syftet som vi hela tiden arbetar efter, d.v.s. att målet är att bli självförsörjande. Inom socialtjänsten upplevs det som märkligt att man ska få jobbstimulans för något som kan anses vara självklart vid ansökan om ekonomiskt bistånd, det vill säga ta ett arbete.

Jobbstimulansen har väckt frustration hos våra socialsekreterare. Många anser att jobbstimulansen har motsatt effekt mot vad som är tänkt, d.v.s. att klienter blir fortsatt bidragsberoende under längre tid.

Jobbstimulansen uppfattas av vissa som att klienterna förutsätts vara arbetsovilliga och lata.

Socialstyrelsens slutsatser

Syftet med införandet av en jobbstimulans inom det ekonomiska biståndet var att minska marginaleffekterna vid arbete. Det skulle bli mer lönsamt för biståndsmottagare att ta tillfälliga jobb och utöka sin arbetstid. Det övergripande målet för reformen var att få fler personer i arbete.

Socialstyrelsen har valt att följa upp ett antal frågeställningar som belyser reformens betydelse för biståndsmottagarna och för socialtjänstens arbete med ekonomiskt bistånd i kommunerna. Vi har även studerat reformen ur ett barn- och ett jämställdhetsperspektiv.

Den grupp biståndsmottagare som kan komma ifråga för reformen och dess fördelar är de som har inkomst av anställning, men inte tillräcklig lön för att kunna försörja sig själva och sin familj. För att den särskilda beräkningsregeln ska börja gälla krävs därtill en kvalificeringsperiod.

Socialstyrelsens undersökning visar att reformen har kommit biståndsmottagarna tillgodo i liten utsträckning. Vår bedömning är att det är en mycket liten andel biståndsmottagare som fått del av jobbstimulansen. Möjligen är siffran 1,8 procent dessutom något överskattad då det kan antas att de kommuner som inte svarat på enkäten främst är kommuner där jobbstimulans inte har förekommit alls.

I regel beaktas all inkomst vid beräkningen av rätten till ekonomiskt bistånd men jobbstimulansen innebär ett undantag från denna princip genom att 25 procent av nettoinkomsten av lön ska undantas. För de biståndsmottagare som kvalificerat sig för jobbstimulans och har lön av anställning medför reformen därför en fördel i form av högre disponibel inkomst jämfört med tidigare. I detta sammanhang anser Socialstyrelsen att det är positivt att mer än hälften av de hushåll som fått jobbstimulans är hushåll med barn.

Barn i familjer som behöver försörjningsstöd en längre tid lever under knappa ekonomiska förhållanden och jobbstimulansen innebär att familjens ekonomiska standard blir något högre. I förhållande till det totala antalet biståndshushåll med barn är det dock en låg andel som uppfyller förutsättningarna för att beräkningsregeln med dess fördelar ska kunna tillämpas.

Ur ett jämställdhetsperspektiv anser Socialstyrelsen att det är viktigt att satsningar som görs från samhällets sida för att öka välfärden kommer både kvinnor och män tillgodo. Därför är det positivt att kunna konstatera att i de fall jobbstimulansen tillämpas är det en jämn fördelning mellan kvinnor och män.

Syftet med reformen är att stimulera till arbete. Uppföljningen visar dock att konstruktionen av jobbstimulansen medför att en del hushåll fortsätter att ta emot försörjningsstöd trots att de har egna inkomster över försörjningsstödsnivån och sannolikt annars skulle ha kunnat avslutas inom ekonomiskt bistånd. Detta innebär en viss så kallad inlåsnings effekt i biståndssystemet vilket krockar med det övergripande självförsörjningsmålet. Många kommuner har uttryckt kritik mot inlåsnings effekten som medför ett ökat antal ärenden. En prövning och beräkning av rätten till bistånd ska göras i vart och ett av dessa ärenden varje månad. Socialtjänstens resurser är begränsade och arbetsbelast-

ningen är många gånger hög. Handläggningen av ansökningar om ekonomiskt bistånd styrs av rättsregler och måste prioriteras.

I arbetet med ekonomiskt bistånd har socialtjänsten både i uppgift att tillgoda en ekonomisk trygghet i form av utbetalning av pengar och i uppgift att stödja dem som behöver komma tillrätta med försörjningsproblem och annat, exempelvis en osäker bostadssituation eller när det finns misstanke om att barn far illa. Socialstyrelsen anser att socialsekreterare inom verksamheter med ekonomiskt bistånd måste ha utrymme att ta helhetsansvar. Därför är det viktigt att det uppstår så lite svårigheter och osäkerhet i handläggningen av ärenden som möjligt.

Undersökningen visar dock att många kommuner tycker att reglerna kring jobbstimulansen är krångliga och att det finns svårigheter när det gäller tillämpningen. Utformningen av jobbstimulansen innebär bland annat ytterligare krav på kontroller och beräkningar för att kunna fastställa kvalificeringstid respektive stimulansperiod.

Syftet med reformen var att minska margineffekterna vid arbete. Det skulle bli mer lönsamt och motivera fler biståndsmottagare att ta tillfälliga jobb och utöka sin arbetstid. En stor majoritet av kommunerna bedömer dock att jobbstimulansen inte har medfört att fler biståndsmottagare har börjat arbeta eller utökat sin arbetstid jämfört med tidigare. Socialstyrelsens jämförelse mellan åren 2012 och 2014 med hjälp av registerbearbetning stödjer denna bedömning.

Sammantaget anser Socialstyrelsen att vår uppföljning visar att reformen har haft liten betydelse när det gäller att biståndsmottagare börjar arbeta respektive utökar sin arbetstid. Jobbstimulansen är komplicerad att handlägga och har kommit få hushåll tillgodo. För de biståndsmottagare som kvalificerat sig för jobbstimulans medför reformen dock en bättre ekonomisk situation än tidigare.

Referenser

1. Öppna jämförelser av ekonomiskt bistånd 2014, Del 2. Omfattningen av ekonomiskt bistånd–resultat, metod och indikatorer, Socialstyrelsen 2014.
2. Andrén, T. & Gustafsson, B. (2004): Patterns of social assistance receipt in Sweden. *International Journal of Social Welfare* 13, p. 55–68.
3. Dahl, E & Lorentzen, T (2003a): Dynamics of social assistance: the Norwegian experience in comparative perspective. *International journal of Social Welfare* 2003:12, s. 289–301.
4. Dahl, E & Lorentzen, T (2003b): Explaining Exit to Work among Social Assistance Recipients in Norway: heterogeneity or Dependency? *European Sociological Review*, Vol. 19, No 5, s. 519–536.
5. Bergmark, Å. & Bäckman, O. (2007): Socialbidragstagandets dynamik – varaktighet och utträden från socialbidragstagande under 2000-talet. *Societalvetenskaplig tidskrift* nr 2–3, s. 134–152.
6. Ekonomiskt bistånd årsstatistik 2014, Socialstyrelsen 2015.
7. Statistik över försörjningshinder och ändamål med ekonomiskt bistånd 2014, Socialstyrelsen 2015.
8. Instruktion för registrering av försörjningshinder och ändamål med ekonomiskt bistånd - För handläggare av och ansvariga för ekonomiskt bistånd, Socialstyrelsen 2011.
9. Meddelandeblad nr 7/2013, Ändringar i socialtjänstlagen den 1 juli 2013 som gäller ekonomiskt bistånd, Socialstyrelsen juni 2013, Komplettering med förtydliganden om kvalificerings- och stimulansperiod m.m., januari 2015.
10. Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, Socialstyrelsen 2013.
11. Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, Socialstyrelsen 2015.

Bilaga 1. Metodbeskrivning

Kvalitetsdeklaration av statistiska metoder

Socialstyrelsen har genomfört en utredning för att belysa reformen med jobbstimulans. Denna kvalitetsdeklaration utgör ett underlag för bedömningen av undersökningens kvalitet.

Insamling

Uppgifterna som ligger till grund för resultaten har samlats in av Socialstyrelsen genom en elektronisk enkät som sändes ut via e-post den 18 maj 2015 (Bilaga 2). En månad dessförinnan hade kommunerna informerats per e-post om den kommande enkäten och syftet med denna.

Datainsamlingen pågick under perioden maj– juni 2015. Enkäten var ställd till samtliga kommuner och stadsdelarna i Göteborg, Malmö och Stockholm. Totalt skickades 316 exemplar av enkäten ut. Tre veckor efter det första utskicket sändes en påminnelse ut. Slutligen kom det in användbara svar från 218 av 316 kommuner och stadsdelar och svarsfrekvensen blev drygt 69 procent.

Socialstyrelsen genomförde därefter en första granskning av de inkomna svaren för att i ett tidigt skede kunna ta återkontakt ifall uppgiftslämnarna missuppfattat någon fråga. Innan resultatframställningen kontrollerades datafilen med hjälp av logiska kontroller och kontroll av tillåtna värden.

Bearbetning

I enkätsvaren har socialtjänsten räknat antalet individer med jobbstimulans som handlagts gällande försörjningsstöd för juni 2015. Socialstyrelsen har därefter gjort beräkningar med hjälp av månadsstatistiken över ekonomiskt bistånd avseende juni 2015. Beräkningarna har enbart gjorts med statistikuppgifter för de 218 kommuner och stadsdelar som lämnat användbart underlag i enkäten.

När det gäller övriga resultat bygger dessa på svar endast från de kommuner och stadsdelar som uppgivit att de haft ärenden där jobbstimulans förekommit för juni 2015.

Tillförlitlighet

Ramtäckning

Några täckningsproblem antas inte existera i detta sammanhang eftersom kommunerna och stadsdelarna är givna.

Svarsfrekvens

Av 316 enkäter som skickats till kommuner och stadsdelar samlade Socialstyrelsen in 218 fullständiga enkätsvar. Det motsvarar en svarsfrekvens på 69 procent.

För de fem kommungrupperna som är indelade utifrån invånarantal är spridningen av svarsfrekvensen mellan 60 procent och 84 procent.

Tabell. Totalt antal och svarande per kommungrupp, antal och andel

Kommungrupper efter invånarantal	Antal kommuner och stadsdelar	Antal svarande	Andel svarande
0–15 tusen invånare	139	97	70 %
15–30 tusen invånare	70	42	60 %
30–70 tusen invånare	52	35	67 %
70–200 tusen invånare	25	21	84 %
200 tusen eller fler invånare*	30	23	77 %
Riket	316	218	69 %

* Stockholm (14 stadsdelar), Göteborg (10 stadsdelar), Malmö (5 stadsdelar) samt Uppsala

Bortfall

Enkätbortfallet är cirka 31 procent. De kommuner och stadsdelar som besvarat enkäten representerar 75 procent av landets totala antal vuxna biståndsmottagare och 80 procent av landets totala antal biståndshushåll i juni 2015.

Olika felkällor

I samband med datainsamlingen kan fel uppstå, dessa kallas mätfel. Det finns en rad olika källor till dessa fel, bl.a. mätinstrumentets utformning, informationssystemet och insamlings sättet. För att reducera mätfelen har frågeblankett och missiv konstruerats av en ämneskunnig, en enkätfrågekonstruktör och en statistiker. Vidare har det insamlade materialet granskats genom olika manuella och maskinella kontroller. De fel som framkommit är att vissa kommuner haft svårighet att ta fram antalsuppgifter. Det medför att uppgifterna för vissa kommuner är uppskattade och inte exakta.

Fel kan också uppstå vid bearbetning av materialet. För att förhindra detta finns kontroller vid såväl registrering, kodning, granskning, och rättning som vid de numeriska beräkningarna och slutkontroll av resultat.

Statistisk jämförelse 2012 och 2014

För att undersöka eventuella skillnader i biståndsmönster mellan åren 2012 och 2014 har Socialstyrelsen genomfört en jämförande bearbetning av registret över ekonomiskt bistånd. Jämförelsen mellan 2012 och 2014 gäller biståndsmottagare som direkt övergick från försörjningshinder arbetslöshet eller språkhinder någon månad till inkomst av arbete (dock otillräcklig sådan för att vara självförsörjande) nästföljande månad. Bearbetningen gjordes för sökande samt medsökande personer med korrekta personnummer som var 18 år och äldre, exkl. hemmavarande skolungdom, d.v.s. vuxna försörjningspliktiga för hushållen.

Kvalitetsdeklaration

Registrering av försörjningshinder vid ekonomiskt bistånd infördes 2010. Det förekommer dock fortfarande brister vid kommunernas registrering. Statistiken över försörjningshinder är fortfarande inte officiell statistik på grund av detta. Kvaliteten på registreringarna är antagligen något bättre 2014 än 2012.

Det finns dessutom bortfall, både partiellt samt totalt, för båda åren.¹ Inga uppskattningar har gjorts för dessa bortfall för något av åren.

Då jämförelsen görs mellan andel som övergått samt totalt antal individer i urvalet så bedöms ändå inte bortfallet påverka jämförelsen mellan åren i någon avsevärd omfattning.

---

¹ Se beskrivning av statistiken för respektive år på www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Socialtjanst-mm/Individ--och-familjeomsorg/Ekonomiskt-bistand-arsstatistik/#documentation

Bilaga 2. Enkät om jobbstimulansen

Dnr. 3.7-10868/2015

Enkäten riktar sig till verksamhet med ansvar för ekonomiskt bistånd enligt 4 kap 1 § SoL.

ENKÄT OM JOBBSTIMULANS 2015 – LÄSVERSION

Bakgrund

För ekonomiskt bistånd infördes den 1 juli 2013 en särskild beräkningsregel för inkomster av anställning - jobbstimulans - genom en ny bestämmelse i 4 kap. 1 b § socialtjänstlagen (2001:453), SoL. Den särskilda beräkningsregeln innebär att 25 procent av nettoinkomsten av anställning under vissa förhållanden inte ska beaktas vid prövningen av ekonomiskt bistånd.

Regeringens syfte med jobbstimulansen var att uppmuntra enskilda arbetsföra personer med ekonomiskt bistånd att börja arbeta eller att utöka befintlig arbetstid. För mer information om jobbstimulansen se Socialstyrelsens meddelandeblad nr. 7/2013.

Denna enkät

Syftet med denna enkät är att belysa jobbstimulansen och den särskilda beräkningsregeln som en del av utvecklingen inom området ekonomiskt bistånd. Målet är att resultatet ska presenteras för regeringen och möjliggöra en bedömning av reformens betydelse i praktiken.

Enkäten gäller de ärenden som ansöker om försörjningsstöd för juni 2015, dvs. ansökningar som handläggs i månadsskiftet maj-juni 2015. Enkäten besvaras samordnat för kommunen eller stadsdelen som helhet.

Ert svar är viktigt

Enkäten skickas till landets alla kommuner och till stadsdelarna i Göteborg, Malmö och Stockholm. Det är frivilligt att delta men ert svar är mycket viktigt för att resultatet ska bli så rättvisande och användbart som möjligt. Det är viktigt att ni svarar även om ni inte haft några ärenden med jobbstimulans vid handläggningen i månadsskiftet maj-juni 2015, eftersom det är en viktig information i sig, ni behöver då bara ange kontaktuppgifter och svara på en fråga.

Samråd med SKL

Socialstyrelsen har inför utformandet och genomförandet av enkäten samrått med Sveriges Kommuner och Landsting, i enlighet med

förordning (1982:668) om statliga myndigheters inhämtande av uppgifter från näringsidkare och kommuner.

Vi ber dig besvara enkäten **senast den 8 juni. Enkäten är elektronisk och besvaras på webben**

Hantering av kontaktuppgifter

Kontaktuppgifter till denna enkät sparas och hanteras hos Socialstyrelsen i enlighet med personuppgiftslagen PUL (1998:204). Uppgifterna kan komma att användas vid förnyad kontakt.

Har du frågor om undersökningen kan du kontakta:

Anette Agenmark

E-post: ekonomisktbistand@socialstyrelsen.se

Telefon: 075-247 36 04

SVARA ÄVEN OM DET ÄR 0 (noll)

Det är viktigt att ni svarar även om ni inte haft några ärenden med jobbstimulans vid handläggningen i månadskiftet maj-juni 2015, eftersom det är en viktig information i sig. Ni behöver då bara ange kontaktuppgifter och svara på en fråga.

PRAKTISKA INSTRUKTIONER

Enkäten är elektronisk och besvaras på webben

Frågor med stjärna (*) måste besvaras för att komma vidare i enkäten.

De svar som matas in i enkäten sparas när du klickar på flikarna "Föregående" eller "Nästa" längst ner på varje sida i enkäten. Du kan avbryta besvarandet och återgå till enkäten igen genom att klicka på länken i e-postbrevet.

När du har svarat på alla frågorna i enkäten klickar du på "Klar". Klicka på "Svarsöversikt" för att kontrollera och eventuellt korrigera dina svar.

För att få en utskrift av de svar som lämnas till Socialstyrelsen klickar du på symbolen för utskrift i svarsöversikten. (Endast de frågor som du har besvarat finns med i svarsöversikten.) Utskriften behövs för avstämning/kvalitetssäkring av svaren och för kommunens diarieföring.

För att skicka in dina svar till Socialstyrelsen klicka på "OK" på sista sidan i enkäten.

Det är möjligt att göra ändringar i webbenkäten fram till och med sista svarsdag, även efter att du skickat in svaren.

JOBBSTIMULANS - Särskild beräkningsregel enligt 4 kap. 1 b § socialtjänstlagen, (SoL).

Jobbstimulansen är en reform inom ekonomiskt bistånd. Jobbstimulansen innebär att för den som haft försörjningsstöd under 6 månader i följd och därefter har arbetsinkomster, ska biståndet beräknas utifrån en särskild beräkningsregel under en tvåårsperiod.

Den särskilda beräkningsregeln innebär att 25 procent av nettoinkomsten från anställning inte beaktas vid bedömningen av försörjningsstöd.

1. Kontaktuppgifter till dig:

Kommun eller stadsdel: _____
Namn: _____
Befattning: _____
Telefon: _____
E-post: _____

2. För hur många personer med försörjningsstöd, har den särskilda beräkningsregeln tillämpats?

Avser försörjningsstöd för juni, beräknat i månadsskiftet maj-juni.

Antal kvinnor: _____
Antal män: _____
Totalt: _____

3. Hur många hushåll med försörjningsstöd omfattas av den särskilda beräkningsregeln?

Räkna antalet hushåll där en eller båda vuxna haft en nettolöneinkomst där endast 75 % medräknats i normberäkningen.

Avser försörjningsstöd för juni, beräknat i månadsskiftet maj-juni.

Antal hushåll: _____

4. I hur många av de hushåll som har försörjningsstöd och som omfattas av den särskilda beräkningsregeln (fråga 3), finns det barn under 18 år?

Avser försörjningsstöd för juni, beräknat i månadsskiftet maj-juni.

Antal hushåll: _____

5. Hur många av hushållen med försörjningsstöd som omfattas av den särskilda beräkningsregeln (fråga 3), skulle ha varit självförsörjande om 100 procent av nettoinkomsten från anställning hade beaktats vid normberäkningen?

Stöd för beräkning: Hushåll skulle ha varit självförsörjande om utbetalningen av försörjningsstöd för juni (beräknat i månadsskiftet maj-juni) är lägre eller lika med 25 procent av den aktuella nettoinkomsten från anställning?

Antal hushåll: _____

6. Har ni lokalt följt upp jobbstimulansen, sedan den infördes?

Med lokalt avses er kommun eller er stadsdel.

Med följt upp menar vi att ni till exempel systematiskt har fört statistik över hur många individer eller hushåll som har fått jobbstimulans eller att ni till exempel genom intervjuer har undersökt om jobbstimulansen har påverkat ekonomin för individer eller hushåll.

- Ja
- Nej

Kommentar:

---

7. Bedömer ni i er kommun att införandet av jobbstimulansen har inneburit att fler personer med försörjningsstöd har börjat arbeta, jämfört med tidigare?

- Ja
- Nej
- Vet inte/ingen åsikt

Kommentar:

---

8. Bedömer ni i er kommun att införandet av jobbstimulansen har inneburit att fler personer med försörjningsstöd har utökat sin arbetstid, jämfört med tidigare?

- Ja
- Nej
- Vet inte/ingen åsikt

Kommentar:

---

9. Bedömer ni i er kommun att tillämpningen av jobbstimulansen har inneburit svårigheter enligt nedan?

	Ja	Nej	Vet inte/ingen åsikt
Beräkna kvalificeringstid	☐	☐	☐
Beräkna stimulansperiod	☐	☐	☐
Beräkna inkomst	☐	☐	☐
Övrigt	☐	☐	☐

Kommentar (Om övrigt ange gärna vad):
